

Милоје М. Ракочевић*Природно-математички факултет, Ниш**e-mail: mirkovmiloje@gmail.com***Предраг Јеленковић***Факултет за културу и медије, Београд**e-mail: jelenko224@yahoo.com***МОГУЋЕ ИНТЕРАКЦИЈЕ НАУКЕ И РЕЛИГИЈЕ**

Апстракт: У раду се истражује могућа веза између науке и религије, као и неминовност утицаја религије у научној спознаји, посебно утицаја светих списа, попут Библије, јер су ти списи настајали у изворно време мултидисциплинарности, кад ниједна врста редукционизма и/или експертизма није могла бити сметња увидима у „согласије опште“¹, односно у „хармонију која царствује у природи“². Могуће интеракције науке и религије сагледане су на конкретним примерима сопственог истраживања аутора овог рада, доводећи у везу та истраживања и са истраживањима других аутора; посебно са теоретичарима међузависности „четири истраживачке линије“: науке, филозофије, уметности и религије.

Кључне речи: наука, религија, Библија, интеракција, генетски код, огледална симетрија, Света планета.

Основни подстицај за писање рада о могућим интеракцијама науке и религије садржан је у нашем ставу да свако истраживање, усмерено на укупну стварност, мора уважавати чињеницу да, историјски гледано, постоје четири независна и самостална начина сазнавања истине о тој стварности: путем науке, филозофије, уметности, и религије.³ Имајући у виду чињеницу да су се многи научници у свом опусу осврнули на однос науке и религије издвојићемо неколико парафраза мисли великих људи⁴, о науци и

1. „И ја, како твар умна Створитеља треба согласију општем да подражавам“ (Његош, у писму Сими Милутиновићу, уз достављени рукопис *Луче микрокозма*, припремљеним за штампу).

2. Менделјејев, о хемијским реакцијама које, у скупу других природних промена и појава, јесу „само варијације на општу тему хармоније која царствује у природи.“

3. Историјски гледано, отворено је питање да ли је прва била уметност (у сведочењу пећинских цртежа), или религија, као изворна датост људског као таквог: свесног и самосвесног бивства. Филозофија и наука свакако су дошле много касније. Изворна идеја нашег поимања могуће интеракције ова четири начина („четири линије“) јавно је исказана у оквиру Пројекта „Science & Orthodoxy around the World (SOW)“, организованог од стране „Institute of Historical Research of the National Hellenic Research Foundation.“

http://project-sow.org/data_space

4. Ајнштајн (*Albert Einstein*) – „Образовање, то је оно што остане након што заборавите све што сте научили у школи“, Мендела (*Nelson Mendela*) – „Образовање је најмоћније оружје које можете употребити да промените свет“, Спенсер (*Herbert Spenser*) – „Велики циљ образовања није знање, већ акција“, Едисон (*Tomas Edison*) – „Сигуран пут ка успеху подразумева да увек треба покушати још једном“, Тофлер (*Alvin Toffler*) – „Неписмени у XXI веку неће бити они који не знају читати и

религији, али и о образовању и знању, као предусловима научног промишљања. Образовање је оно што остане кад заборавите све што сте научили у школи, то је најмоћније оружје које можете користити да промените свет. Његов циљ није знање већ акција, а сигуран пут ка успеху подразумева да увек треба покушати још једном. Неписмени у XXI веку неће бити они који не знају да читају и пишу, већ они који не знају да уче, да забораве непримењиво и да науче ново. Јер, мудар је онај човек који зна извор знања – где је записано и где да га нађе.⁵

Истраживач већ у оквиру образовања, а посебно током истраживања, перманентно треба да се пита о могућим (нужним или не) интеракцијама науке и религије. Као што Деспотовић каже: „Тамо где престаје знање почиње вера, али вера није без знања, као што ни знање није без вере“.⁶ У плејади великих умова који имају тај научно-религиозни приступ, односно став да наука и религија нису супротстављене, поред Ајнштајна (*Albert Einstein*) треба поменути и Њутна (*Isaac Newton*), Пупина и Паскала (*Blaise Pascal*) који су знали оно, што је практично знао и човек у пећинама праисторије, да постоје моћне силе које треба испитати, а док се то не уради, човек треба да је понизан и добар, али истовремено и страшно храбар да пита и истражује. Као што каже Карл Саган (*Carl Edward Sagan*), коме је баш интеракција између науке и религије у фокусу научног истраживања, да је „наука не само компатибилна са духовношћу, она је дубок извор духовности... Схватање да се наука и духовност међусобно искључују није добро ни једном ни другом.“ То мишљење дели и Макс Планк (*Max Planck*), који каже да „није случајно да су највећи мислиоци свих времена били дубоко религиозни,“ док Имануел Кант (*Immanuel Kant*), постојање Бога везује за две ствари „звездано небо нада мном и морални закон у мени.“ Такође је и патријарх Павле, својом мисаоном слободом, кроз стално постављање питања и давање одговора, знао ићи и против неке „претпостављене“ црквене „главне“ линије. Врло често је волео да истиче „васпитај чеда моја, да буду мудра попут змије, а безазлена попут голуба“. То су особине хришћанина, али и научника, који понизно и у скромности упорно ради, али истовремено и поставља најхрабрија питања.⁷

Актуелност ове теме потврђује и рад објављен у часопису *Црквене студије* о дискусијама на тему односа науке и религије на Оксфорду почетком овог века.⁸ Ту узajамност науке и религије, професор Ђуро Шушњић описује речима: „Проучавајући свет, почињемо да разумемо свети поредак и да мислимо на божански начин; то што чинимо у науци, можда је само молитва на други начин. Ако се Бог схвати и као *логос*, онда је наука само логичан начин обожавања, богослужење на једном другом олтару“.⁹

Уз претходно речено, наводимо и још нека научна догађања која иду у прилог потреби сталног разматрања (у научном истраживању) односа науке и религије. У априлу 2002. године Богословски факултет СПЦ и Министарство вера Владе Републике Србије, организовали су у просторијама САНУ, семинар и округли сто под називом *Наука, религија, друштво*, а три године касније, 2005. поводом 100 година од Ајнштајнове *чудесне године*, Филозофско друштво Србије организовало је научни скуп на тему *Религија и епистемологија*. [На оба наведена скупа велика пажња је посвећена могућој коегзистенцији науке и религије, са предочавањем на које начине су научници, посебно

писати, него они који не знају учити, заборавити непримењиво и научити ново“ и Хоџ (*Archibald Alexander Hodge*) – „Мудар је онај човек који зна извор знања – где је записан и где да га нађе“.

5 Јеленковић 2016, 7.

6 Деспотовић 2012, 10.

7 www.danas.rs/rubrika/drustvo

8 Радовановић, 2015

9 Шушњић, 1984.

велики физичари, iskazivali svoj pozitivnan stav prema religiji; čak i najuzdržaniji među velikim fizičarima, Nils Bor, nije mogao da sakrije svoj „skriveni“ afirmativni odnos prema religiji.^{10]}

Što se pak stalne međunarodne aktivnosti tiče, u питању је поменути Пројекат *Science & Orthodoxy around the World (SOW)*, једне еминентне научне институције у Грчкој (*Institute of Historical Research of the National Hellenic Research Foundation*), који се кроз разне активности (стварање база података, објављивање књижних и некњижних материјала, организовање научних конференција и симпозијума, интервјуа и предавања) спроводи широм света, почев од 2012. године.

На извештан начин, овај наш чланак само је наставак наведених дискусија и научних расправа на дату тему. При томе, ми се усредсређујемо на један сасвим узак појам (и по обиму и по садржају), појам *интеракције*. Да би до краја било јасно о каквом *усредсређивању* је реч, подсећамо на један навод из већ поменутог чланка¹¹: „Религиозни став је често подстицај многим научницима, а не препрека на путу ка истини“ (*Ward* 2010: 82- 85). У нашем случају то је утицај Мојсија и Св. Јована Богослова, али и других аутора, како ће надаље бити наведено. Генерално, пак, узето, у питању су интеракције које су биле од значаја за битне промене у неком конкретном периоду развоја цивилизације¹²; али и за промене које су свевремено значајне, како по виђењу науке, тако и религије.¹³

Да би се уопште могло говорити о могућем утицају аутора Библије на научна истраживања, нужно је претходно указати на један битан неспоразум који већ вековима опстаје на „терену“ науке. Реч је о томе како су од стране европске науке преузети „арапски бројеви“, у њиховом индијском оригиналу. Тек у XII веку, на улазним вратима Европе, доле у Кордоби (Шпанија), преведена је на латински књига највећег математичара арапског света Мухамеда ибн Мусе ал Хорезмија *Индијски рачун*. Тако је европска наука добила шансу да по први пут користи позициони бројевни систем у својим прорачунима. Нажалост, све време од тада до данас, у европској науци (у ствари, у укупној светској науци, јер је Европа преузела кормило научног развоја) није се увидело постојање „скривене“ периодичности у позиционим бројевним системима. Бројевни системи постали су само инструменти за разна израчунавања и ништа више: има смисла

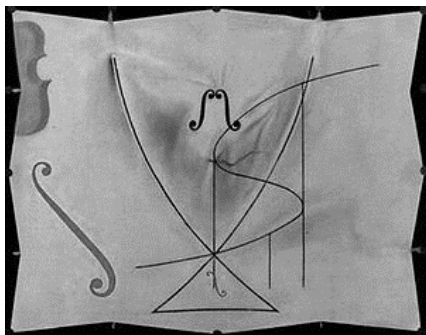
10 Са аспекта постављања питања о могућим интеракцијама између науке и религије, веома је охрабрујуће сазнање да и Црква, са своје стране, у оквиру своје епистемологије, тражи и налази подстицаје и у науци: „Али не треба заборавити да се наука све вријеме мијења, и да наука будућности може оповргнути данашњу науку, као што су у своје вријеме теорије Алберта Ајнштајна преосмислиле оне класичне механике. Овдје бих као примјер навео Боров принцип комплементарности, који је одиграо важну улогу не само за науку XX вијека, него и за религијску философију“ (Кирил, Патријарх Московски и целе Русије, 2019) <https://www.eparhijazt.com/sr/news/vijesti-iz-spc/-/1455.patrijarh-kiril-interakcija-religije-i-nauke.html>

11 Радовановић 2015, 310.

12 „У XIII и XIV веку, оживело је интересовање за грчку и римску културу. Уместо искључивости ... коезистенција вере и науке је покренула два паралелна пута у тражењу истине. Свети Тома Аквински (1225–1274) је то изразио, рекавши да је истина вере *supra non contra rationem* (изнад, а не насупрот разуму). Тако су отворена врата за Ренесансу, у којој је уметност била доказ упијања световних вредности, уједињујући божанске и земаљске аспекте постојања“ (Марјановић 2004).

13 „И сама историја настанка науке која свједочи о томе да је савремена наука оформљена прије свега културним контекстом европске религијско-философске мисли, да је сав интелектуални развој повезан са хришћанском метафизиком и хришћанским промишљањем о уређењу свијета: а то је одбацивање многобожачке митологизације космоса, признање принципијелне могућности стварања (тј. почетка свијета као простор-времена), постојања не мноштва богова, него Једнога Бога Творца, који је свијету дао законе, које се може настојати досегнути човјечијим разумом“ (Патријарх Московски Кирил, 2019).

говорити о природним бројевима, али не и о природним бројевним системима. Тако је и Менделејејев био ускраћен да јавно каже како су октални и декадни систем *природни бројевни системи*, јер се преко њих реализује периодичност својстава хемијских елемената. Дарвин је такође морао да ћути: није јавно обелоданио да његова једна једина илустрација (дијаграм) у књизи *Постанак врста* заправо је строг математички програм; али програм урађен природном математиком (у смислу поимања Рене Тома).¹⁴ Кажемо да је Дарвин ћутао, или скоро да је ћутао, кад се поставља питање о постојању Бога.¹⁵ Кажемо „скоро да је ћутао“, због тога што се Дарвин у књизи *Постанак врста*, на једном месту директно изјаснио у прилог постојању Бога (Творца). Ипак, неспоразуми у вези са Дарвиновом теоријом еволуције ни данас не престају. Што се нас тиче, наведеним цитатом из првог издања Дарвинове књиге само желимо да изнесемо наш став, који је сагласан са Дарвиновим, да је *Божја промисао* могла бити баш таква, каквом је види Дарвин: по законима и принципима „које је Творац утиснуо у материју“, остварује се сав живот на планети, тако да што важи за *развој* јединке, важи и за *развој свеукупног живог* на планети.

Слика 1. *Ластин пен* – последња слика Салвадора Далија, завршена у мају 1983, као завршни део серије засноване на математичкој *теорији катастрофа* Рене Тома. У свом говору из 1979, на пријему у Академији лепих уметности, организованом у његову част 1979, Дали је описао Томову теорију катастрофа као „најлепшу естетску теорију у свету“.

14 „Сигуран сам да математика несумњиво 'информише' свет, као и нашу сопствену структуру, али то није математика коју ми знамо, она коју нам алгебристи производе са тврдоглавим еланом неограниченог понављања формалних операција. Напротив, у ... проучавању природних ограничења формализма лежи математика сутрашњице“ (Рене Том, 1990: 354). Рене Том (*René Frédéric Thom*, 1923–2002) био је француски математичар, који се бавио топологијом. Познат је као утемељивач *теорије катастрофа*. Добитник је Филдсове медаље, која одговара Нобеловој награди у природним наукама. Занимљиву идеју о теорији катастрофа изнео је и чувени надреалистички и мултидисциплинарни уметник Слвадор Дали (Слика 1).

15 Дарвин, *Постанак врста*, Просвета, Београд, 1948, у преводу Недељка Дивца, претпоследња страница књиге, стр. 415: „Најугледнији писци изгледа да су се погуно задовољили гледиштем да је свака врста створена независно. По моме мишљењу, то се боље слаже са оним што знамо о законима које је Творац утиснуо у материју, да је произвођење и изумирање прошлих и садашњих становника на Земљи произилазило услед дејстава секундарних узрока, као што су они који одређују рађање и умирање јединке.“ (*Darwin*, 1859: „*Authors of the highest eminence seem to be fully satisfied with the view that each species has independently created. To my mind it accords better with what we know of the laws impressed on matter by the Creator, that the production and extinction of the past and present inhabitants of the world should have been due to secondary causes, like those determining the birth and death of the individual*“)

Оваквим нашим ставом саглашавамо се и са Франсисом Колинсом (*Francis Collins*) једним од водећих светских генетичара (са два доктората: из хемије и медицине), који је руководио међународним научним тимом у оквиру чувеног *Пројекта људског генома*. Те, двехиљадите године, у чину светске промоције дешифрованог три-милијардито-словног *генетског записа Homo sapiensa*, Франсис Колинс је задивно свет својом научном строгаошћу и прецизношћу, да би шест година касније изненадио тај исти свет својом књигом *Божју језик (The Language of God)*, обелодањујући да је уз то што је строги научник, истовремено и посвећени верник. Оно што је у његовом случају највише изненадило јесте чињеница да он сматра да нема противречја између егзистенције Бога и реалности еволуције. Али, набоље је да препустимо њему да сâм то каже:

„За мене је искуство секвенцирања људског генома и откривање тог најчудеснијег од свих писама уједно представљало и невероватно научно откриће и прилику за поштовање Бога. ... Гомила материјала и читаве полице библиотека посвећене су Дарвиновој теорији еволуције, креационизму и интелигентном дизајну. ... Атеистичка еволуција је доминантна позиција озбиљних биолога који су истовремено и озбиљни верници. Међу њима су Ејса Греј, Дарвинов главни поборник у САД, и Теодосијус Добжански, творац еволуционог мишљења у XX веку. То становиште прихватили су и многи хиндуисти, муслимани, јевреји и хришћани, па и папа Јован Павле II. ...Премда постоје многе истанчане варијанте теистичке еволуције, она типична заснива се на [неколиким] премисама ... Ако прихватимо тих шест премиса, настаје потпуно прихватљива, интелектуално задовољавајућа и логички доследна хипотеза: неограничен временом и простором, Бог је створио свемир и створио природне законе који њиме управљају. Желећи да тај иначе стерилан простор настани живим бићима, Бог је одабрао елегантан механизам еволуције“¹⁶...

Опат (архимандрит) Јохан Грегор Мендел, старшина манастира у Брну, у Моравској, уз то и родоначелник савремене генетике, није ћутао: 8. фебруара 1865, на скупу Природњачког друштва у Брну, саопштио је резултате својих огледа укрштања варијетета баштенског грашка, да би их следеће године објавио у *Годишњаку Друштва*. Након тога наступило је 35 година ћутања, док европска наука није те резултате поново открила. Водеће генетичаре Европе обузела је еуфорија: „Настало је ново доба генетике“! Главни резултат Мендела је, ипак, прећутан; вероватно је превише „мирисао“ на нумерологију. Уместо да узме у обзир сва четири ентитета генетског суштства, тако како их је у свом раду предочио Мендел¹⁷, европска наука се определила за два измишљена ентитета, који немају потпору у експерименталним резултатима Мендела: генотип и

16 Колинс 2009, 10, 195–196.

17 „Ако n означава број карактеристичних разлика на обема укрштеним биљкама (почетни родитељи), онда 3^n даје број чланова комбинационога низа, 4^n број јединки које припадају низу, и 2^n број спојева (комбинација) који остају постојани. Тако нпр. ако се полазни родитељи разликују у 4 одлике, онда низ садржи $3^4 = 81$ члана, $4^4 = 256$ јединки, и $2^4 = 16$ постојаних облика; или што је исто: међу 256 јединки бастарднога порода има 81 различна комбинација, од којих су 16 постојане“ (Грегор Мендел, *Огледи на биљним бастардима*, 1934, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд, стр. 26; у преводу Недељка Дивца). [Наша напомена: Ако пар „почетних родитеља“ означимо бројем 1^n (n -ти степен броја 1) тада постаје очигледно да Менделов *образац наслеђа* представља секвенцу из низа природних бројева (n -ти степен бројева 1-2-3-4); а исте такве континуалне секвенце налазимо и на једној јединој илустрацији у Дарвиновој књизи *Постанак врста* (на Дарвиновом дијаграму); једне и друге секвенце кореспондентне са секвенцом низа природних бројева коју налазимо у Периодном систему хемијских елемената.]

фенотип¹⁸, као и за то да над њима деценијама, како би рекао Рене Том, „са тврдоглавим сланом неограниченог понављања формалних операција“ моделира наводне генетичке *обрасце* и *реалитете*. Тек са дешифровањем људског генома постало је јасно да измишљени *генетски ентитети* „не пију воду“; штавише, у круговима научника се прошпало и о *Духу Ламарка* који се поново појавио над генетиком.

Мојсије и Св. Јован Богослов такође, нису ћутали. Будући да су били богонадахнути у чину спознаје *истине* (како сами сведоче), нису могли а да не кажу тако, како им је и дато: мудрост, и само мудрост; мудрост кроз умовање („Овдје је мудрост. Ко има ум нека израчуна ...“).¹⁹ Они нису ћутали, али ми који смо се, у истраживању, упутили њиховим трагом јесмо, ћутали смо. Резултат до којег смо дошли при истраживању структуре генетског кода аналогне су, према нашој хипотези, специфичним структурама Мојсијевог *Петокњижја*. Наравно да, у време кад смо та истраживања обављали²⁰, такав један увид није имало смисла предочавати у природно-научном часопису, магистарској тези или докторској дисертацији. Једино што је било могуће јесте то да се у најкраћем саопшти математичка суштина, садржана (према хипотези) у аналогiji открића,²¹ а за све друго сачекати „боља времена“ и дати шансу хипотези да сазри. Сматрамо да су сада (кад је реч о могућој интеракцији науке и религије) та боља времена дошла, па ћемо се једним делом тим аналогijaма бавити у оквиру овог чланка, а другим делом у чланку који је у припреми.²²

У основи те хипотетичке аналогije налази се *закон редоследа*, у простору уопште, а у наведеном нашем истраживању из 1996. године, у генетском коду. [„Кораци су моји божествени, но ја могу то назват простором“ (*Луча*, III, 149-150).] Генетски код формално се своди на две *азбуке*: четворословну азбуку (четири мала молекула који граде ДНК) и двадесетословну (20 протеинских аминокиселина; свака АК кодирана са по једним или више кодона, тј. трословних речи, генерисаних из четворословне азбуке). Наше истраживање се односи на аминокиселинску компоненту ГК. У скупу од 20 АК њих 16 је аланинског стереохемијског типа, а 4 неаланинског. Постоје разлози (хемијског „нијансирања“ и „балансирања“ хемијских својстава молекула) који захтевају систем-аранжман са дуплираним бројем аминокиселина неаланинског стереохемијског типа, те их је тада укупно 24. Њихова хемијска својства диктирају надаље „разбијање“ на 12 дублета и 8 триплета.

У том „разбијању“ налази се речена подударност са *обрасцем* садржаним у Мојсијевог *Петокњижју* (у четвртој књизи – *Књизи о бројевима*), у саставу Библије.

18 „Darum könnte man den statistisch hervortretenden Typus passend als Erscheinungstypus bezeichnen, oder, kurz, als Phaenotypus... Solche Typen sind an und für sich messbare 'Realitäten'“ (Johannsen, 1909, p. 23); „Auf der einen Seite steht also... der Genotypus..., auf der anderen Seite haben wir das Milieu (die Lebenslage) – und das oft recht verwickelte Zusammenspiel vom Genotypus und dem Milieu bedingt die realisierten persönlichen Charaktere jedes Organismus“ (Johannsen, 1913, p. 146).

19 „Овдје је мудрост. Ко има ум нека израчуна број звијери: јер је број човјеков и број њезин шест стотина и шездесет и шест“ (*Откривење*, 13:18).

20 Ракочевић, Јокић 1996; Јокић 1997; Јеленковић 2001.

21 *Rakočević and Jokić*, 1996, p. 346: „Notice that out of all doublet-triplet systems, this is the only and one with two possible distinctions for doublets (to be six and six, and then, to be three and three doublets) and three possible distinctions for triplets (to be four and four, then two and two, and, finally, to be one and one triplet).“ [Запазити да од свих (могућих) дублетно-триплетних система ово је један једини са две могуће (целобројне) дистинкције за дублете (бити шест и шест, и, потом, три и три дублета) и три могуће дистинкције за триплете (бити четири и четири, потом два и два, и, коначно, бити један и један триплет.)]

22 Ракочевић, Јокић, Јеленковић (чланак у припреми).

[Подразумева се да Мојсије ауторство дели са свима онима који су учествовали у стварању *Петокњижја*, током 500 година стварања, како се у науци о Библији углавном сматра. У таквом случају дефинитивна форма *Петокњижја* уређена је руком последњег редактора.]

Тајна кореспонденције са Мојсијевим *обрасцем* лежи у чињеници да Мојсије двапут броји истих 12 племена (и тако настаје 12 дублета!).²³ У Табели 1 дати су подаци тог другог бројања „синова Израилевих“. У првом бројању су исти подаци, али кодирање је у томе да након другог бројања то више нису 12 племена него 12 парова племена (дублета). У првом бројању нема дистинкције на триплете, али у другом има, тако како је назначено у Табели 1. У колони „в“ су исти подаци као и у првом бројању. У колони „г“ нови подаци по триплетима. У колони „д“ су подаци који нису записани у Библији, него их је требало дешифровати из скривеног кода: број саплеменика у првом триплету помножити са 1, у другом са 2, у трећем са 3, у четвртој са 4. Резултат је 1444000 (милион и четири сто четрдесет и четири хиљаде).

Након најмање 1600 година после Мојсија, Св. Јован Богослов је одгонетнуо скривени Мојсијев код, па је у последњој књизи *Новог завета (Откривење Св. Јована Богослова)* све на нов начин закодирао; тако, да (будућем читаоцу) буде јасно како је Он (Св. Јован Богослов) најпре разумео Мојсија, а онда унео и потпуно нови код: уместо различитог броја саплеменика по племенима, одлучио је да у сваком племену буде по 12000 (дванаест хиљада). И, ето новог резултата: 12 племена, у сваком по 12000, укупно 144000 – једна четворка мање („одсечена“) него у Мојсијевом коду: последњи резултат, доле десно, у Табели 1.

Кад данас посматрамо структуру генетског кода, таквих „одсецања“ налазимо на више места, а овде ћемо навести само један пример. Владимир Шчербак (*Shcherbak*, 1994) је открио да се број нуклеона у скупу протеинских аминокиселина (конституената генетског кода) генерише умножавањем броја 111. Уопштавањем овог Шчербаковог резултата, међу могућим низовима бројева добија се и овај: [(13 x 1 = 13), (13 x 11 = 143), (13 x 111 = 1443), (13 x 1111 = 14443), ...]. Трећи по реду случај је Шчербаков број, толико заправо има нуклеона у скупу 23 протеинске аминокиселине.²⁴ Како видимо, читајући уназад бројеве у датом низу, једна по једна четворка се „исеца“. Аналогно томе, као кад се иде унапред – од Мојсија ка Св. Јовану Богослову: 1444000 / 144000. Али то није све. Треба протумачити и синтагму Св. Јована Богослова: „Овдје је мудрост“. На том путу (могућег тумачења) увиђамо најпре да Шчербаков резултат „1443“ представља шестину скупа прва четири савршена броја: (6 x 1443 = 8658 = 7770+0888).²⁵ Сагледавши при томе

23 Првом бројању посвећена је прва глава Четврте Мојсијеве књиге. [„Још рече Господ Мојсију ... Избројте сав збор синова Израилевих ... све мушкиње, главу по главу, од двадесет година и више, све који могу ићи на војску ..., ти и Арон“ (IV Мојсијева, 1: 1-53).] Другом бројању посвећена је друга глава Четврте књиге. [„Потом рече Господ Мојсију и Арону говорећи: Синови Израилеви нека стају у окр сваки код своје заставе са знаком дома оцаца својих, према шатору од састанка унаоколо“ (IV Мојсијева, 2: 1-34).]

24 Три аминокиселине су дуплиране у Таблици стандардног ГК, како смо већ рекли, што доводи до нијансирања и балансирања својстава унутар аминокиселинског скупа.

25 Сума прва четири савршена броја: 6 + 28 + 496 + 8128 = 8658. У том скупу број 6 је најсавршенији јер настаје не само сабирањем, него и множењем својих чинилаца (1+2+3 = 6) и (1 x 2 x 3 = 6). [У вези са наведеним, има смисла парафразирати Светог Августина: Није број шест савршен зато што је Бог створио свет за шест дана, него обрнуто: Бог је створио свет за шест дана, управо због тога што је број шест савршен. (Аурелије Аугустин, *Држава Божја*, ЦИД, Подгорица, 2004, стр. 473.) Како видимо, по Св. Августину, и Бог дела по „општим законима“, баш тако како и Његош

да се тај скуп може видети и као пар огледално симетричних бројева (7770 / 0888)²⁶, у огледалности дираковског типа,²⁷ одмах смо близу решења проблема. Постаје нам јасно да се ту вије и дух изворног Броја (666) Св. Јована Богослова: ($13 \times 666 = 7770 + 0888$) и ($11 \times 666 = 6660 + 0666$). Да, сада је све јасно: „Овдје је мудрост. Ко има ум нека израчуна број звијери: јер је број човјеков и број њезин шест стотина и шездесет и шест.“

Након ове анализе, а полазећи од става да *Библија* осим што је *Света књига*, и *Књига над књигама*, јесте и богонадахнуто *књижевно дело* (не само због тога што је писана у стиху), поставља се питање о њеном статусу и у књижевности. У нашем случају, као прво, поставља се питање статуса Мојсија као богонадахнутог ствараоца. Ако њега, на основу дате анализе, означимо *првим ствараоцем*, онда се поставља питање ко је био други; наравно са аспекта могућих интеракција четири речене истраживачке линије трагања за истином о стварности. По нама, то је био бесмртни Хомер, а трећи, опет у контексту интеракције – Данте Алигијери. За четвртог и петог вероватно има велики број кандидата, али ми се њиховим могућим редоследом нећемо више бавитим него ћемо, уз оба ова велика ствараоца додати нашег Његоша. Не само због тога што је наш и што је велики песник и филозоф, него из разлога што је он у свом стваралаштву био инспирисан њима двојицом – Хомером и Дантеом. [Питање „Хомера“ – једне или више личности, разрешава се као и у случају Мојсија: дефинитивни изглед структуре и композиције *Илијаде* и *Одисеје* дао је онај кога можемо означити као „потоњег редактора.“]

Овим и оваквим постављањем питања редоследа стваралаца, ми заправо желимо само да назначимо да је у истраживањима једног од нас двојице (ММР) та интеракција нађена; да се структура и композиција *Илијаде* и *Одисеје* с једне стране, *Божанствене комедије* с друге, и Његошевог првог и другог триптиха²⁸ с треће стране налазе у међусобној хармонијској вези, и да су све стриктно усаглашене са структуром и композицијом генетског кода.

С обзиром на то да се овако нешто са аспекта данас важећих парадигми у науци и уметности не може очекивати, овде ћемо дати само неколико навода који јесу или могу бити у релацији са до сада овде наведеним могућим интеракцијама (и корелацијама) између науке и религије.

(„цитирајући“ Бога) каже: „Закони су општега поретка /мој аманет а живот природе“ (*Луча микрокозма*: III, 261-262).]

26 Огледална симетрија најважнија је карактеристика генетског кода. За сваку од 20 протеинских аминокиселина (осим за глицин) постоји огледални парњак. Међутим, богонадахнута *Природа* изабрала је само леве, али не и десне аминокиселине. Насупрот томе, изабрала је десне шећере, али не и леве.

27 Један од највећих физичара, Пол Дирак, први је предвидео постојање позитрона. Говорећи о томе у својој Нобеловској беседи рекао је да су позитрон и електрон огледално симетрични. Отуда се ова врста (посредне) огледалности назива огледалност дираковског типа (+ / -). Аналогони би били: (7/8), (7/6) итд. Директна огледалност, међутим, подразумева независно огледање – електрона као себе самог, позитрона, као себе самог, итд. Аналогони би били: (8/8), (7/7), (6/6), итд. [*Paul Dirac (in Nobel Lecture, December 12, 1933)*: „On this view the positron is just a mirror-image of the electron, having exactly the same mass and opposite charge.“]

28 Први триптих: 1. Глас каменштака, 2. Слободијада и 3. Огледало српско; и други триптих: 1. Луча микрокозма, 2. Горски вијенац и 3. Лажни цар Шћепан Мали.

Tabela 1. Мојсијев избор свих оних „који могу ићи на војску“ из 12 племена Израилевих

а	б	в	г	д
1	1. Јуда	74600	186400	186400
	2. Исахар	54400		
	3. Завулон	57400		
2	4. Рувим	46500	151450	302900
	5. Симеун	59300		
	6. Гад	45650		
3	7. Јефрем	40500	108100	324300
	8. Манасија	32200		
	9. Венијамин	35400		
4	10. Дан	62700	157600	630400
	11. Асир	41500		
	12. Нефталимо	53400		
	У к у п н о	603550	603550	1444000

Друго Мојсијево бројање саплеменика, различито од првог бројања у томе што је Рувимов „триплет“ први, а Јудин други. Осим тога, код првог бројања нема (у Библији) сабирања по триплетима (колона „д“). Колона „д“ је наше дешифровање Мојсијевог кода, у смислу да се резултати садржани у колони „г“, множе редним бројевима триплетних војски – саплеменика у 12 племена Израилевих. [Према: Ракочевић 2002 у: *Зборник радова* (2002 стр. 147).]

Не ради се о томе да су Хомер и Његош, неким невероватним промислом, пророчки нагостили структуру генетског кода, која ће тек у будућности бити откривена. Не то, него Хомер увиђа да постоји *ред ствари* у природи, редослед, сагласно низу природних бројева, организованих у *природне бројевне системе*. Открива везу између декадног, окталног и бинарног бројевног система. Две и по хиљаде година, и коју стотину година више, после Хомера, Његош одлучује да направи такву структуру *Горског вијенца* са тако строго утврђеним бројем стихова, уз то и бројем личности, сцена итд. која (структура) би представљала *огледалну слику* Хомерове структуре. [(ММР, 2015, Слика IV-4, стр. 69.) (www.rakosevcode.rs.)]

На путу ка избору броја стихова за *Илијаду* и *Одисеју* Хомер открива и кључни закон таблице множења. Ако скалу бројевног система означимо са q , онда за декадни систем имамо $q = 10$, што значи 10 цифара; за октални систем $q = 8$, за бинарни $q = 2$ итд. У таблицу множења за декадни бројевни систем подручје симетрије налази се тамо где је средина, а то значи када се отпочне са множењем броја 5. И, множимо: са $1 \times 5 = 5$, налазимо се на половини скале; са $2 \times 5 = 10$, још увек смо на скали; тек, множењем $3 \times 5 = 15$, „силазимо“ са скале. И, то је тај закон: подручје симетрије у било којем бројевном систему одређено је „сегментом“ $q/2$ (половина) $\times 3$. У декадном систему то је $3 \times 5 = 15$, у окталном систему $3 \times 4 = 12$, у хексадекадном систему $3 \times 8 = 24$ итд. Али, вероватно Хомер увиђа да је за изградњу природних структура кључни декадни бројевни систем, у специфичној релацији са окталним и бинарним бројевним системом (како је и представљено на Слици IV-4 наведене референце. Сагласно са свим тим, Хомер приступа избору броја стихова за *Илијаду* и *Одисеју* из бинарне секвенце 2^n ($2^{\wedge}n$) [2 на n -ти степен: целину нечега поделити на 2 дела, па на 4, 8, 16 итд.]: узима прву петорку, па другу, као

огледалну слику прве; па трећу, формално исту као прву, да би огледање било обострано, да се на исти начин прва и трећа петорка огледају у другој: (11011 | 00100 | 11011).

Али, ово је тек пола посла, само су *одабране* прве три петорке по закону огледалне симетрије. Друга половина посла је да се по овом обрасцу *изабере* број стихова: прва два броја изабрати, следећи неизабрати, па опет два изабрати; у другој петорки све супотно од тога, а у трећој све исто као у првој: **1, 2, 4, 8, 16** | 32, 64, **128**, 256, 512 | **1024, 2048, 4096, 8192, 16384**. Кад се сви бројеви у трима петоркама саберу добија се следећи број низа, умањен за 1 (32768 – 1); сабирањем, дакле, првих 15 бројева наведене бинарне секвенце (2 на n -ти степен, где је, у овом случају, $n = 15$) добија се 16. по реду број умањен за 1: 32768 – 1 = 32767, а то је број који добијамо кад Хомеровом избору придружимо Његошев избор, што је број 77777 у окталном бројевном систему.²⁹

Данте и Његош – *Божанствена комедија* и *Луча микрокозма* – може ли бити веће похвале религији, хришћанству и Божијем стварању. А да би интеракција била и интеграција духа оних који су посебношћу својом, и Божијом промисли даровани, и један и други стваралац – Данте и Његош – у тој *светој* интеграцији, не остављају се ни Хомера. Пишући *Божанствену комедију*,³⁰ у којој путујући кроз *Пакао* и *Чистилиште* ка *Рају*, на своме путу, Данте (у улози једне од главних личности Поеме), поред других свесветских великана у стваралаштву, сусреће и Хомера, па о том сусрету овако казује: „У том часу неки глас загрми: 'почаст највећем песнику укажите; отишао је, ал' сад нам се сенком својом враћа' ... То је Хомер, песник над песницима“.³¹ А Његош, од момента кад је појмио сву величину *Илијаде*,³² не само да је није испуштао из руку, као пример и узор у стваралаштву највишег ранга, него је њено прво певање, упрегнувши све своје умне и стваралачке потенцијале, превео на наш језик. [Сваки потенцијални читалац јужнословенских простора може себи приуштити велико задовољство паралелним читањем Његошевог и превода великог Милоша Ђурића, незаборавног професора

29 Занимљиво је да су аналитичари књижевности ову логику избора/неизбора открили и у садржају *Илијаде*: „У хронолошком смислу читав се еп може проматрати као низ збивања којима средишњу осу чини посланство Ахилеју. Радња у свакој од тих двију половица обухваћа 26 дана који су овако рашчлањени: један дан пун догађаја, девет дана без радње, један дан пун догађаја, дванаест дана без радње, три дана пуних догађаја, све симетрично распоређено око посланства у средини ...“ (Дукат, 1987: 101.)

30 Данте Алигијери своје дело је назвао само *Комедија*. Тако озбиљна драма, а тако названа!? Према неким аналитичарима класичне књижевности, тумачење би могло бити следеће. У Дантеово време, према тадашњим књижевним нормама, постојале су само *трагедија* и *комедија*. Под комедијом се подразумевало дело које почиње трагично, а завршава се срећно. Отуда је Данте, дајући овај и овакав наслов поступио саркастично, наругао се мањку ширине у књижевности. Ознаку „Божанствена“ први је додао Ђовани Бокачо у свом делу о Дантеовом животу, али се као саставни део наслова појављује тек од 1555. године. Данте је иначе ову поему веома дуго писао: почео је 1308, а завршио 1321. године.

31 „*In tanto voce fu per me udita: /'Onorate l'altissimo poeta; /l'ombra sua torna, ch'era dipartira' ... Quelli è Omero poeta sovrano*“ (*Inferno*, IV, 79 – 88).

32 Са само 20 година, при своме првом путовању у Русију, у писму Вуку Караџићу у Беч, извињавајући се што му са закашњењем пише [„Једва јутрос сјетих се да сам ти обрекао писати из Петербурга. Пространство града, симетрија улицах, величественост стројенијах и тисућама овим подобна за мене нова појавленија узроком су томе моме закашњењу“], исказао је и начин на који се диви Хомеру: „Имадем и Омира на руском језику Гнедичем преведена. Српски је Омир у народној поезији ко ју хоће разумјети и коме је српскост мила; а ко неће, залуд му сва добра качества праве поезије у народним пјесмама, у којима се налазе“ (Његош, *Целокупна дела*, књига шеста, стр. 42-43, Обод – Цетиње, и Просвета – Београд.).

београдског Универзитета, осведочавајући се, са сваким преведеним стихом, у богатство и лепоту српског језика.]

Што се наших увида тиче, било је задовољство пратити стваралаштво великана, Дантеа и Његоша, путевима све читири линије стваралаштва – књижевности (уметности), религије, филозофије и науке, тако како су је и један и други изворно дали и обојица на исти начин, како би рекао један од највећих физичара свих времена, родоначелник квантне теорије, Макс Планк – „хрили ка Богу“. И управо преко њих двојице и ми смо се упутили, осим у анализу могуће релације са Хомером, још и у одгонетање тајанства тајновитог броја Св. Јована Богослова, броја 666, како смо већ показали.

У трагању за интеракцијом Његоша са Дантеом, најпре смо у чланку познатог ерудите и његошолога, из XIX и XX века, Стијепа Кастрепелија, нашли доказе да заиста јесте „Раде Томов заједно са Симом Милутиновићем изучавао Дантеову Комедију“, а онда је све било толико „бјелодано“, као да секвенце следе из програмираног уџбеника: Његошеви „палиндроми“, наспрам Дантеових; *огледалне слике* код једног, другог и трећег, код сваког на нов и оригиналан начин – Св. Јована Богослова, Дантеа и Његоша.

Али, да не испадне да се „китимо туђим перјем“, најпре треба рећи шта су други урадили пре нас и како протумачили. Португалски математичар Л. де Фрајтас (*L. de Freitas*) предочио је (1989. године) да последњи стих *Paja (Paradiso)*, а тиме и последњи стих целе *Божанствене комедије*, има форму палиндрома, наравно написан на изворном тосканском дијалекту: „*En giro torte sol ciclos et rotor igne*“,³³ односно: „*L'amor che move il sole e l'altre stele*“, на савременом италијанском, где се огледална симетрија садржана у палиндрому губи. Но, свеједно на којем језику је стих написан, порука је иста: „Љубав што ротира Сунце и друге звезде“.

У нашем тумачењу, то Данте на један скривени и кодирајући начин исказује кључну истину „о природи ствари“, какву имамо обелодањену већ код Аристотела и Лукреција Кара: јединство форме и суштине. Мало је Дантеу било да стихом каже истину о ротирању, него је то још једном (скривено) потврдио, удесивши да и стих својом формом ротира, огледајући се притом у себи самом. Али Данте не би био *Dante Alighieri* кад би се задовољио само палиндромима, и исказом да се „под велом песме наука крије.“³⁴ Тражио је, и нашао више од тога, како надаље наводимо.

Предочили смо да је Владимир Шчербак показао (1994) на који начин је број 111 дертерминанта генетског кода. При томе је показао и да је паралелна детерминанта трећина тог броја ($3 \times 37 = 111$); двоцифрени број 37, тропозиционо написан као 037. А, то је број који поседује својство које не поседује ниједан други двоцифрени број: множењем по модулу „9“ (по „часовнику“ који мери дан од 9 сати), бивају очуване све три цифре. [(1 x 037 = 037), (10 x 037 = 370), (19 x 037 = 703).]; [(1 x 038 = 038), (10 x 038 = 380), (19 x 038 = 722).] Још је увидео да то што може број 037 у декадном бројевном систему, могу и аналогони броја 037 у бројевним системима са основом $q = 4, 7, 10, 13, \dots$ Али оно што није видео В. Шчербак видели смо ми (ММР, 2015, стр. 53-54). Видели смо Дантеов увид: учинио је тако да број стихова у било којој од 100 песама *Божанствене комедије* буде само број чији збир цифара износи 4, 7, 10 или 13.

33 У близини тог стиха налази се још један палиндромни стих: „*In girum imus nocte et consumimur igni.*“

34 „Ко здрав разум има, нека сада помно читије, да би му пажња наук разабрала, што се под велом те чудне пјесме крије“. („*O voi ch'avete li 'ntelletti sani, / mirate la dottrina che s'asconde / sotto 'l velame de li versi strani*“) (*Inferno*, IX, 61–63.)

Што се Његоша тиче, он се није задовољио само тиме што је дешифрирајући Дантеов наум, нашао скривене палиндроме у скривеној огледалности.³⁵ Као што је до последње цифре прецизно усагласио структуру и композицију Горског вијенца – „простора“ штампане и рукописне верзије – са структуром и композицијом Хомерових *Илијаде* и *Одисеје* (како је горе предочено), тако је, инспирисан прецизном Дантеовом „шифром“ (4-7-10-13) [тек у наше време пронађеном у структури генетског кода] и сâм изградио „шифре“, које се свде на детерминацију структурâ златним пресеком и Фибоначијевим низом, које данас налазимо – паралелно у Његошевим делима и природним кодовима (ММР, 2015).

Наше је убеђење да су, најпре, Данте, а потом, и Његош, одгонетали и одгонетнули смисао огледалности коју налазимо на више места код Св. Јована Богослова,³⁶ међу којима су два најважнија: прво је у *Јеванђељу*,³⁷ и друго у *Откривењу*.³⁸ Оба ова огледања јесу огледања комплементарности, по супротности (дираковског типа). Са овим сазнањем, увиђамо да постоји и треће – директно огледање, на грб плану. Кад Св. Јован Богослов каже да у сваком од 12 племена има тачно по 12 хиљада синова Израилевих (дакле, не више различито, како налазимо код Мојсија) тада имамо директно огледање: свако се племе огледа једно у другом.

Из предочених *огледалних симетрија* и кореспонденција следи недвосмислен закључак да је структура и композиција богонадахнутих књижевних дела класика књижевности, међу којима је и *Библија* (као прва књига – књига над књигама) урађена и изграђена тако да кореспондира са структурама природних кодова. Тиме се потврђује Његошева идеја о „согласију општем“ у Природи, идеја Лазе Костића о „вечном животу“ у Васељени³⁹, као и идеје наших актуелних истраживача односа религије и науке, према којима „религијски и научни поглед на свет ... нису нужно један другом супростављени“⁴⁰, већ се, кроз разумевање Логоса „светог поретка“ укупне стварности, један другом приближавају и сједињују.⁴¹

35 Стијепо Кастрепели, познати истраживач Његошевог дела, с краја XIX и почетка XX века, предочио је доказе да је Његош изучавао *Божанствену комедију* заједно са Симом Милутиновићем Сарајлијом. Сада када знамо да у *Божанственој комедији* постоје палиндроме – речи које се исто читају с лева на десно, као и у обрнутом смеру, постаје разумљиво зашто је Његош (у *Лучи*) нека значајна имена написао наопако: Наполеон, Цезар, Алекса, Кнез зла, Дух зли, Глава зла итд. („Сатанини злоумишљеници иду к њему с општег договора ... Алззенк, Илзхуд и Алзавалг Горди ... Ноелопан, Разец и Аскела“). [*Луча*, IV, 191-202.]

36 Морало би бити да је Његошев учитељ Сима Милутиновић Сарајлија поседовао *Комедију* у оригиналу, те је Његош видео палиндроме, осведочио се у њихову огледалност, као и у огледалност коју предочава и Свети Јован Богослов.

37 „У почетку бјеше ријеч, и ријеч бјеше у Бога, и Бог бјеше ријеч“ (*Свето Јеванђеље по Јовану*, 1:1).

38 „... јер је број човјеков и број њезин“ [број звијери] (*Откривење Светог Јована Богослова*: 13:18).

39 Костић (1961, стр. 34): „Хармонија је синтеза симетрије. Симетрија је анализа хармоније... Близнакиње начела крста, оплођене чистим укрштајем, симетрија и хармонија су успеле да зачну васељену и да је роде, развију и населе вечним животом“.

40 Деспотовић 2012: „Она [наука] мора стати на страну онога ко проповеда умереност и слободу, љубав и сарадњу, сасвим је свеједно како ће ко да га препозна, верник као Бога или научник као еколошку свест.“

41 Шушњић 1998.

Литература

- Alighieri, D. (1980). *La Divina Commedia*, Roma: Editori Riuniti.
- Аугустин, А. (2004). *Држава Божја*, Подгорица: ЦИД.
- Дарвин, Ч. (1948). *Постанак врста* (у преводу Недељка Дивца), Београд: Просвета.
- Darwin, Ch. (1859). *The origin of species*, London: John Murray.
- Деспотовић, Љ. (2012). *Обнова еколошке духовности*, Сремска Каменица: Фондација Владимира Лабат Ровњев.
- Дукат, З. (1985). *Хомерско питање*, Загреб: Глобус.
- Зборник радова, (2002). *Наука, религија, друштво*, Београд: Богословски факултет СПЦ, Министарство вера Владе Републике Србије. <http://www.dejanrakovicfund.org/knjige/2002-nauka-religija-drustvo.pdf>
- Зборник радова, (2006). *Религија и епистемологија*, Београд: Српско филозофско друштво.
- Јеленковић, П. (2001). *Научно-наставни аспекти проучавања аминокиселина*, магистарски рад, одбрањен на ПМФ Универзитета у Нишу (Ментор, проф. М. Ракочевић).
- Јокић, А. (1997). *Специфичност позиција биоелемената у Периодном систему*, докторска дисертација, одбрањена на ПМФ Универзитета у Нишу (Ментор, проф. М. Ракочевић).
- Јеленковић, П., Јеленковић, Љ. (2016). *Комуникација и избор професије*, Ниш: МРЦН.
- Johannsen, W. (1909). *Elemente der exakten Erblicheislehre* Jena: Gustav Fischer.
- Johannsen, W. (1913). *Elemente der exakten Erblicheislehre*, Second Edition, Jena: Gustav Fischer.
- Кастрапели, С. (1956). *Јесу ли Сима Милутиновића и Раде Томов заједно проучавали Дантеову „Комедију“*, Прилози за књижевност, књига XXX, св. 1-2, 15-32.
- Кирил, Патријарх Московски и целе Русије (2019). *Интеракције религије и науке*. <https://www.eparhijazt.com/sr/news/vijesti-iz-spc/-/1455.patrijarh-kiril-interakcija-religije-i-nauke.html>
- Колинс, Ф. (2009). *Божји језик*, Београд: Профил.
- Костић, Л. (1961). *Основно начело*, Београд: Култура.
- Марјановић, М. (2004). *Метричка, еуклидска, пројективна и тополошка својства*, Настава математике, XLIX, 3–4, стр. 1–29.
- Mendel, G. (1866). *Versuche über Pflanzenhybriden*, *Verhandl. Des Naturforschenden Vereins in Brunn*, IV.
- Мендел, Г. (1934). *Огледи на биљним бастардима* (у преводу Недељка Дивца), Београд: Издавачка књижарница Геце Кона (Превод: Недељко Дивац).
- Његош, П. П. (1980). *Целокупна дела*, I-VII, Цетиње: Обод и Београд Просвета.
- Радовановић, Б. (2015). *Филозофска критика атеистичког становишта Ричарда Докинса*, Црквене студије (Ниш), 12, 305 – 319.
- Ракочевић, М., Јокић, А. (1996). *Four stereochemical types of protein amino acids: synchronic determination with chemical characteristics, atom and nucleon number*, *J. Theor. Biol.* 183, 345-349.
- Ракочевић, М.М. (2015). *Његошева но(у)етика*, Београд: Питура. www.rakocevcodes.rs
- Shcherbak, V. I. (1994). *Sixty-four triplets and 20 canonical amino acids of the genetic code: the arithmetical regularities, part II*, *J. Theor. Biol.* 166, 475-477.

Том, Р. (1990). *Генеза репрезентације простора према Пијажеу*, у: Теорије језика, теорије учења, Сремски Карловци: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, стр. 345.

Freitas, L. (1985). *515 – a symmetric number in Dante*, *Comp. Math Applic.* 17, 887-897.

Шушњић, Ђ. (1998). *Религија I и II*, Београд: Чигоја штампа.

Miloje Rakočević
Predrag Jelenković

POSSIBLE INTERACTIONS OF SCIENCE AND RELIGION

This paper aims to present possible interactions between science and religion on concrete examples of researches of two authors. In doing so, the possible connection between science and religion is primarily explored as a necessity not only as cooperation; even more as the inevitability of the influence of religion in scientific knowledge, especially the influence of the holy written monuments and holy books, such as the Bible. This is because these writings were written in the original time of multidisciplinary, when no kind of reductionism and / or expertise could be an obstacle to insights into "universal harmony in nature" (Njegosh's expression), or "harmony that reigns in nature" (Mendeleev's expression). Possible interactions between science and religion, viewed on concrete examples of one's own researches, are related to the research of other authors; especially with the interdependence theorists of the four research lines: science, philosophy, art, and religion.